

4. Звіти фінансового управління Чернівецької міської ради про виконання бюджету міста Чернівці за 2008-2010 роки.

Шаварина М. П.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

ЧЕРГОВИЙ ЕТАП ПЕНСІЙНОЇ РЕФОРМИ ТА ЙОГО ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН

Реформування пенсійної системи в Україні є складним та довготривалим, що пов'язано з не вирішеними проблемами економічного, соціального, демографічного, політичного характеру. Черговий етап реформи був визначений у положеннях Закону України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» №3668-VI від 8 липня 2011 року. Внесені урядом зміни носять в основному фінансове призначення, так як повинні зекономити кошти бюджету Пенсійного фонду України і скорегувати відношення цих фінансових ресурсів до валового внутрішнього продукту з 18% до 12%. Такі заходи призведуть до зменшення розміру пенсій, призначених з 1 жовтня 2011 року порівняно з аналогічними, але розрахованими до цієї дати. Розглянемо найбільш суттєві зміни, що були запроваджені в механізмі пенсійного забезпечення громадян з 1 жовтня 2011 року, та їхні позитивні й негативні наслідки.

Розмір пенсії за віком відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» залежить від заробітної плати та страхового стажу. Останній був збільшений на десять років (для жінок з 20 до 30 років і для чоловіків з 25 до 35 років). Тому, в першу чергу, зміни стосувались пенсійного віку та страхового стажу. Встановлений єдиний для чоловіків та жінок вік виходу на пенсію – 60 років. Підвищення пенсійного віку для жінок буде здійснюватись поступово, по шість місяців за рік. Законом передбачений компенсатор більш пізнього виходу на пенсію. Жінкам, які народились у період по 31 грудня 1961 року, після виходу на пенсію встановлюється підвищення розміру пенсії, обчисленого відповідно до базового закону, в розмірі 2,5% за кожні шість місяців більш пізнього виходу на пенсію, починаючи з 55 років до досягнення ними 60-річного віку. У період до 1 січня 2015 року збережено можливість (за ба-

жанням) виходу на пенсію жінок після досягнення 55 років. Таке право матимуть жінки, які звільнилися з роботи за наявності страхового стажу не менше 30 років. У цьому випадку розмір їхньої пенсії зменшується на 0,5% за кожний повний чи неповний місяць дострокового виходу на пенсію[1]. Таким чином, вітчизняне пенсійне законодавство було змінено з урахуванням фінансових, демографічних та економічних факторів, а також світових тенденцій щодо збільшення пенсійного віку та страхового стажу. Однак в нашій державі зміни не дадуть очікуваних результатів, так як одночасно із зростанням пенсійного віку не вирішені проблеми прискореного розвитку національної економіки, створення додаткових робочих місць, можливості працевлаштування на роботу жінок після 55-ти років, збільшення розміру заробітної плати. Тому відбуватиметься відстрочення виплати пенсій, а тим самим погіршення матеріального становища пенсіонерів і необхідність залучення коштів державного бюджету у формі соціальних виплат й соціальних послуг.

Друга важлива зміна стосується заробітної плати. Для обчислення пенсії буде враховуватись лише заробітна плата за період страхового стажу, починаючи з 1 липня 2000 року. Змінено показник середньої заробітної плати, з урахуванням якого визначатиметься заробіток для призначення пенсій. Передбачено, що цей показник дорівнюватиме середній заробітній платі в галузях національної економіки за три останні роки перед зверненням за призначенням пенсії. Такий самий принцип закладено і в основу обчислення пенсій відповідно до Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність». З 1 жовтня 2011 року змінено максимальну величину бази нарахування єдиного внеску. Сума доходу застрахованої особи, на яку нараховується єдиний внесок, дорівнює сімнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом. До прийняття нового закону максимальна сума доходу, на яку нараховувався єдиний внесок, дорівнювала п'ятнадцяти розмірам прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Застосування середньої заробітної плати не за рік перед зверненням за пенсією, а за три роки впливає на зменшення розміру пенсії, призначеної після 1 жовтня 2011 року в середньому на 14–19%. Таке положення слід вважати негативним у зв'язку з реальним погіршенням матеріального становища пенсіонерів.

Згідно з новими законодавчими положеннями збережено право працюючих пенсіонерів на перерахунок пенсії з урахуванням страхового стажу, набутого після призначення пенсії. Такий перерахунок буде здійснено за наявності у пенсіонера не менш як 24 місяці страхового стажу після призначення (попереднього перерахунку) пенсії, незалежно від перерв у роботі. У цьому випадку буде враховуватись заробітна плата, з якої обчислена пенсія. За бажанням пенсіонера при перерахунку пенсії може бути врахована також заробітна плата за періоди додаткового страхового стажу. Тоді вона визначатиметься із застосуванням показника середньої заробітної плати, який враховувався під час призначення пенсії. На нашу думку, таке нормативне врегулювання питання перерахунку пенсій є правомірним, так як більший вплив на розмір пенсії має середня заробітна плата. Її врахування за попередні періоди значно підвищувало грошові виплати пенсіонерам при додатковому страховому стажі (24 місяці) після виходу на пенсію. Доповнення страхового стажу періодом роботи після виходу на пенсію в незначній мірі спричинить зростання розміру грошової виплати, що буде відповідним до її величини, визначеної при призначенні пенсії.

Важливим видом соціальних гарантій населення залишається мінімальний розмір пенсії за віком, встановлений, починаючи з 2004 року, в розмірі прожиткового мінімуму для непрацездатних осіб. Він визначається за умови наявності у чоловіків 35 років, а в жінок 30 років страхового стажу. Максимальний розмір пенсії не повинен перевищувати десяти мінімальних. Дослідження темпів зростання розмірів мінімальної та максимальної пенсій дозволяє зробити висновок про значні інфляційні процеси, які мали місце за роки незалежності України. Так, на початку 90-х років мінімальна пенсія становила 50 рублів, а з 1 січня 2012 року вона визначена в розмірі 800 гривень, тобто зросла в 16 раз. Одночасно збільшення максимального розміру пенсії за віком відбувалось більш швидкими темпами, а саме: із 132 рублів на початку 90-х років до 8000 гривень на початку 2012 року із збільшенням абсолютного розміру в 60,6 разів. Співставлення темпів зростання мінімальної та максимальної пенсій дає підстави стверджувати про недосконалість законодавчої бази, яка відображає неефективну політику органів державної виконавчої влади щодо забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі коштів державних соціальних

фондів. Ситуація із пенсійним страхуванням в більшій мірі залежить від суб'єктивних факторів, а не від економічного розвитку чи поточної соціальної ситуації. Підтвердженням цього є той факт, що, продовжуючи реформування пенсійної системи, законодавчий орган не спрямовує свої зусилля на об'єднання законодавчих актів в сфері пенсійного страхування громадян (їх більше 20), запровадження єдиної уніфікованої методики нарахування пенсії за віком, визначення стратегічних напрямків соціального розвитку і створення середнього класу із відповідним рівнем заробітної плати та наступною пенсійною виплатою.

Питання реформування страхових платежів знайшли відображення в Законі України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» №2464-VI від 8 липня 2010 року. Запроваджений консолідований внесок частково дозволяє вирішити проблеми пенсійного страхування, а саме: деяке полегшення для роботодавців-юридичних осіб щодо реєстрації та подання звітності, перерахування коштів на рахунок ПФУ в органах Державної казначейської служби України, зменшення кількості перевірок щодо сплати страхового внеску тощо[2].

Зміни в механізмі сплати обов'язкового платежу до бюджетів соціальних страхових фондів разом з перевагами мають і недоліки. В першу чергу, запровадження ЄВС не дозволило вирішити важливого питання державного пенсійного страхування – зменшення дефіциту бюджету Пенсійного фонду України. Поряд з цим така централізація коштів спричинила фактичний нераціональний перерозподіл грошових коштів між окремими страховими фондами з наданням переваги пенсійному страхуванню. В кінцевому результаті це дало зростання дефіциту бюджетів інших державних позабюджетних фондів, збільшення заборгованості із соціальних виплат по соціальному страхуванню з тимчасової втрати працездатності та страхуванню від нещасних випадків на виробництві й професійних захворювань. Це означає непрозорість перерозподілу фінансових ресурсів та застосування суб'єктивного фактора при їх використанні на окремі соціальні програми. В теоретичному аспекті прийняття даного законодавчого документу спричинило порушення принципів солідарного страхового перерозподілу коштів, еквівалентності, трипартизму. Вирішення однієї проблеми вплинуло на руйнування створеної впродовж останніх років системи загальнообов'язкового соціального страхування, яка базувалась на

науково обґрунтованих засадах. Фактично відбулося повернення до соціального забезпечення із жорстким регулюванням державою всіх грошових надходжень і видатків та залучення коштів державного бюджету для покриття дефіциту фінансових ресурсів. Новий механізм фінансового забезпечення державного пенсійного страхування міг би стати ефективнішим при умові консолідації внесків із збереженням принципів, на яких ґрунтується вітчизняна система загальнообов'язкового державного соціального страхування.

Підсумовуючи вищевикладене, слід визнати, що зміни у пенсійній системі сьогодні пов'язані з вирішенням тимчасових економічних чи політичних завдань. З метою ефективного її реформування необхідно застосувати системний комплексний підхід, науково обґрунтовані методики, використання яких забезпечить підвищення ефективності державного пенсійного страхування та покращення матеріального добробуту пенсіонерів в Україні.

Література:

1. Закон України «Про заходи щодо законодавчого забезпечення реформування пенсійної системи» №3668-VI від 8 липня 2011 р.
2. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» 32464-VI від 08.07.2010 р.

Шаманська Н. В.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ ФІНАНСОВОГО МЕХАНІЗМУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Створення ефективної системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в Україні вимагає формування збалансованої системи фінансових відносин між різними її суб'єктами, які врегульовуються з використанням елементів фінансового механізму як сукупності взаємоузгоджених засобів впливу щодо акумулювання коштів відповідно до норм чинного законодавства з метою проведення стабільної страхової діяльності та управління соціальними ризиками. Тому саме фінансовий ме-